

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

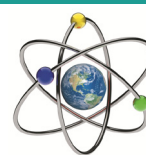
No7
2025

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 698 sahifa,
1-iyul, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Umarova H. O'. – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti rektori

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik

Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik

Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor

Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor

Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor

Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor

Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor

Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor

Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor

Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)

Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)

Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)

Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)

Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)

Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)

Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent

Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor

Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor

Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor

G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)

Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti

Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor

Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)

Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)

Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent

Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori

Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari

Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Umarova H. O'. – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Rector of the Nizami National Pedagogical University of Uzbekistan

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Konvergent tahririyat mas'uliyati: Yangi O'zbekistonni barpo etish jarayonini yoritish tendensiyalari	16
Doniyorov Salim Musurmonovich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy bilimlarini shakllantirish.....	23
Nazarov Odil Omanqulovich	
"Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasi"da ijtimoiy-pedagogik hamkorlikning o'rni	27
Abirova Umida Nazarovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda uchraydigan nutq nuqsonlarini oldini olish va uning ahamiyati	30
Akramov Dostonbek Ikromjon o'g'li	
Pedagogik jarayonda axloqiy qarashlarni shakllantirish usul va vositalari	34
Xudoykulova Shaxlo Mamaniyozovna	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilarining ijodkorligini rivojlantirishda ta'limiy o'yinlarning ahamiyati	38
Salimova Dilmira Farxodovna	
Aholining iqtisodiy axborot savodxonligini oshirishdagi muammo va kamchiliklar	41
Rajabov Asliddin Xolmirzayevich	
Favqulodda vaziyatlar yo'nalishi ta'limida muloqotning ahamiyati.....	44
Boltayev Baxtiyor Yunusovich	
Biologiya ta'limi va raqamli texnologiyalar	48
E. Po'latova	
Boshlang'ich ta'limga tayyorlov guruhi bolalarini kasbga yo'naltirishda stem yondashuvining ahamiyati ...	51
Egamova Ravshanoy Surobjonovna	
O'zbekiston TIMSS natijalarini qanday yaxshilashi mumkin?	
Innovatsion ta'lim yondashuvlari va samarali strategiyalar.....	55
G'ayniddinov Shayxislom Tolibjon o'g'li	
Nutq kamchiliklarini bartaraf etishda mutaxassislar hamkorligi	60
Isayeva Mushtariy Alisher qizi	
Developing Student's Critical Skills Through Technology-Enhanced English Lessons	63
Mavlonova Dildora Shuxrat qizi	
Bahrom Ro'zimuhammad she'rlarini o'qitishda integratsiya usulidan foydalanish	67
Nomozova Dilobar Suyun qizi	
Aksiologik yondashuvlar asosida bo'lajak pedagoglarda altruizm ko'nikmalarini shakllantirish: bosqichlar va tamoyillar	72
Norboyeva Moxigul Shavkat qizi	
3D Modeling of Virtual Chemical Laboratories	75
Qayumov Jamshid Ma'rufjon o'g'li	
Fostering Metacognitive Skills in Efl Learners Through Ai-Supported Instruction: a Review of Recent Literature	80
Ruzieva Maftuna	
Onlayn va gibril ta'lim sharoitida mashinasozlik texnologiyasi faniga qiziqishni oshirishning nazariy asoslari.....	85
Sarimsakova Soxibaxon Raxmonjanovna	
Loyihalashtirilgan integral darslar samaradorligi (9-sinflar uchun "Metallar va ularning umumiy xususiyatlari" mavzusida)	88
Sharipova Hakima Shavkatovna	
Metacognition and Self-Regulated Learning	92
Turayeva Nazira Ibragimovna	
Методические возможности совершенствования обучения научной письменной речи на основе коммуникативно-деятельностного подхода	95
Меденцева Наталья Петровна	
Transformatsion jarayonlarda tibbiyot oliy ta'lim muassasalari raqobatbardoshligini oshirish strategiyalari	100
Jonibekov Jasur Jonibekovich	

O'zbek milliy musiqasi: boy madaniyat va san'atning ajralmas qismi.....	105
Rustamova Maxsuma Farxodbek qizi	
Sharq va G'arbda tibbiyot fanlarining yaratilishi tarixi.....	108
Bakayev Najmiddin	
Didaktik o'yinlar bola faoliyatining asosiy vositasi sifatida.....	112
Egamova Madina Qobil qizi	
Tibbiyot oliy ta'lim muassasalari talabalarining konvergent-kreativ tafakkurini takomillashtirishning didaktik asoslari.....	116
Egamova Shukriya Amanovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida universal ta'lim faoliyatlari orqali tarbiyaviy maqsadlarga erishish imkoniyatlari	119
G'aybullayeva Nafisaxon Nosirjon qizi	
Matematika o'qitishning klassik metodlaridan zamonaviy usullarga o'tish	124
G'ofurov Jamoliddin Xusniddinovich	
Jahon miqyosida maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari	128
Hoshimova Dilnoza Boymirzoyevna, Mahmudova Zulfiya Homidovna	
Bo'lajak o'qituvchilarning prognostik kompetensiyasini rivojlantirish tamoyillari.....	131
Ikromova Munisa Sheraliyevna	
Bo'lajak muhandislarni kasbiy tayyorgarligini grafik ma'lumotlar asosida oshirishning didaktik asoslari	134
Jumanazarova Zuhra Qosimjonovna	
Sport va jismoniy tarbiya pedagogikasida innovatsion metodlar	138
Jumanova Iroda Shokirjon qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish	141
Jumayeva Sarvinaz Ilhombekovna	
Talabalarda nutqiy tarkibiy tuzilmalarni shakllantirish texnologiyasi	145
Kiyamova Maxbuba Sultanovna	
Innovatsion yondoshuv asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining fikrlash qobiliyatini rivojlantirishning amaliy jihatlarini	148
Mamadiyev Jamol	
Ingliz tili matnlarini o'rganishda 6-sinf o'quvchilarining grammatik kompetensiyasini oshirish va tatbiq qilishning samarali usullari.....	152
Sharipova Firuza Mehriddinovna	
Kar va zaif eshituvchi yuqori sinf o'quvchilarining axborot kompetensiyasini rivojlantirish modeli	155
Tursunov Hojiakbar Hamidullo o'g'li	
Maktabgacha ta'limda shaxsga yo'naltirilgan ta'lim – pedagogik muammo sifatida.....	159
Xalokova Maksudaxon Ergashevna	
Altruistik xulq-atvorning shaxsiy va ijtimoiy determinantlari.....	162
Xatamova Ferangiz Ibodulloevna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy-pedagogik mahoratini teatr pedagogikasi vositalari orqali rivojlantirishning xorijiy va milliy tajribasi	166
Xudoyberganova Matluba Qulsoxatovna	
Refleksiv yondashuvning ta'lim jarayonidagi o'rni va afzalliklari.....	170
Yodgorova Gulrux Farhodovna	
Совершенство методики формирования компетентности будущих студентов-искусствоведов в условиях цифрового образования.....	174
Юлдашев Эргаш Сабинович	
O'z-o'zini rivojlantirish tushunchasi va uning pedagogik mohiyati.....	177
Kudenov Temurbek Maxsetbaevich	
Boshlang'ich sinf o'qish darslarida hikoya janrini o'qitishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish dolzarb muammo sifatida	180
Ergasheva Shoxida Nurmuxammadovna	
Ingliz tili darslarini interaktiv tashkil etishda raqamli ta'lim vositalarining o'rni va metodik yondashuvlar	185
Raxmatullayeva Barno Baxtiyor qizi	
The Effectiveness of Using Podcasts to Enhance Listening Comprehension and Vocabulary Acquisition in Secondary School English Classes	189
Meliboyev Zuxriddin Isroil ugli	

O'zbekiston tarixi darslarida pedagogik improvizatsiyani texnologiyalashtirish va raqamlashtirish imkoniyatlari	192
Ergasheva Muhayyoxon G'anijonovna	
Tasviriy faoliyat vositasida maktabgacha yoshdagi bolalarning badiiy-ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirishning samaradorligi.....	196
Arslanova Umidaxon Komiljon qizi	
Baxtli pedagoglar sirlari yoki kasbdagi subyektiv farovonlik	201
Adilova Zulfiya Djavdatovna	
Ayollarning siyosiy faolligini oshirishda gender kvotalarining o'rni	204
Abdukaxorova O'g'iloy Isroiljon qizi	
The Content of Developing Students' Communicative Culture Through a Bilingual Approach	207
Abdukhaliyeva Feruzakhon Ulugbek kizi	
Maktabgacha yoshdagi nutqida kamchiligi bo'lgan bolalar so'zlashuv nutqini shakllantirishda o'yin texnologiyalaridan foydalanish ahamiyati.....	210
Abdullayeva Ugiloy Djurayevna	
Chet tili intellektual va kasbiy rivojlanish kaliti	214
Aripova Sayida Abdullaxatovna	
Raqamli etiket: zamonaviy ta'limda yangi madaniyat talabi	217
Rasuljon Atamuratov	
Raqamli xiyonat: zamonaviy munosabatlar va sodiqlik inqirozi.....	221
Azizova Shodiya Utkur qizi	
Badiiy tarjimada leksik birliklarning lingvomadaniy aspektlari	224
Mardiyeva Maxbuba Shavkatovna	
O'quvchilarda funksional savodxonlikni rivojlantirishga yo'naltirilgan dasturiy platformani pedagogik loyihalash.....	228
Obloqulov Sulaymon Maxmayusuf o'g'li	
Kurashchilar orasida jarohatlarning oldini olish: reabilitatsiya va profilaktik uslublar	232
Ochilova Sarvinoz Salim qizi	
Xalq og'zaki ijodi vositasida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini o'quvchilarning o'qish savodxonligini rivojlantirishga tayyorlashning pedagogik-psixologik jihatlari	236
Oxunova Nozimaxon Mirzag'ulom qizi	
Loyiha asosidagi o'qitish orqali yoshlarda liderlik qobiliyatini rivojlantirish usullari.....	239
Risvayeva Charos Zaydilla qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarga ingliz tilini o'yinlar vositasida o'rgatishga qaratilgan mashq va topshiriqlarning samaradorligi.....	242
Toshniyozova Dildora, Meliyeva Nargizaxon	
Bo'lajak o'qituvchilarni tarixiy va ma'naviy ideallarga aksiologik munosabatini rivojlantirish modeli	245
Tursunova Dilnoza Adhamjon qizi	
Shaxs rivojlanishida pedagogika va psixologiyaning o'rni	248
Umirova Guldon Jamoliddin qizi	
Toshkent shahri havosi ifloslanishining sabablari va oldini olish choralari	251
Ungalov Akmal Navruzovich	
Sun'iy intellekt asosida tuzilgan interaktiv platformalar va ulardan foydalanuvchi tajribasi	254
Xabirova Zulfiya Anvarbekovna	
Talabalar ijtimoiy faollik indeksini rivojlantirishda tyutorlik faoliyatining o'rni va ahamiyati	257
Xamrakulov Jasurbek Muxammadjon o'g'li	
Hozirgi davr pedagogikasida sharqona ta'limning ahamiyati.....	260
Yuldasheva Mastura Islamovna	
Пословицы и поговорки как отражение картины мира	263
Алламбергенова Шахноза Садатдиновна	
Raqamlashtirish sharoitida talabalarning mustaqil ta'lim olish kompetensiyasini rivojlantirishda mustaqil ta'limning o'rni	268
Abdumannopov Muhammadsahib Muhammadyusuf o'g'li	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini kasbiy-kreativ kompetensiyalarini rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlar.....	272
Khadicha Mukhamadiyeva Karomatovna	

Zamonaviy didaktik yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarning analitik va ijodiy ko'nikmalarini rivojlantirish.....	277
Mo'minova Gulhayo Turg'unboy qizi	
Kompetensiyaviy yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarni tyutorlik faoliyatiga tayyorlashning pedagogik shart-sharoitlari	280
O'rinova Nilufar Muhammadovna	
Aholi o'rtasida yoshlarning pedagogik intervensiyalar orqali ilmiy faolligini oshirish va sog'lom turmush tarzini shakllantirish metodikasi.....	286
Raximov Xasanboy Kamoliddin o'g'li	
Buyuk ipak yo'li – yangi geosiyosiy va iqtisodiy aloqalarning tarixiy asosi sifatida.....	290
Tugalova Madina Erkin qizi	
Ilk maktabgacha yoshdagi bolalarda sensor tarbiya.....	293
Umarova Muyassarxon A'zamjonovna	
Rus tilida o'qish ko'nikmalarini rivojlantirishning nazariy-metodik asoslari	297
Xanova Dilrabo	
Didactic Possibilities of Teaching English in Primary Schools Based on 3D Interactive Technologies	303
Kholiqova Lutfiya Umurzoqovna	
Raqamli dasturiy vositalari asosida organik kimyo fanini o'qitish jarayonlarini loyihalashtirish modeli	306
Ametova Guljamila Elbrusovna	
Talabalarda informatsion-analitik kompetentlikni rivojlantirishning amaliy asoslarini takomillashtirish	310
Baydjanov Bekzod Xaitboyevich	
Aksiologik yondashuv asosida o'quv mashg'ulotlarini tashkil etishning til o'rganish jarayonidagi ahamiyati.....	314
Choriyeva Feruza Amrullayevna	
Ibrayim Yusupovning "Saksovu" she'rini o'qitish metodikasi	317
Darmonov Allayar Abdilxaq uli	
Innovatsion ta'lim sharoitida talabalarning madaniyatlararo kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi....	320
Ergasheva Anbar Shaymardan qizi	
Oiladagi zo'ravonlik: sabablari, oqibatlar va psixologik yondashuvlar	324
Jo'rayeva Kaniza Akbarali qizi	
Darsda talabalar nutqiy qobiliyatini shakllantirish masalalari.....	329
Kamoliddinova Maftuna Xusniddin qizi	
Nodavlat ta'lim tashkilotlari o'quvchilarida kreativlikni shakllantirishni boshqarish	334
Nasriddinov Xasan Baxtiyor o'g'li	
Nutq nuqsoniga ega bolalarni maktabga tayyorlashda psixologik aspektlar va pedagogik yondashuvlar ...	339
Normatova Maftuna Kengash qizi, Kamolova Gulshoda Jobir qizi	
Talabalarni ma'naviy tarbiyalash diagnostikasining psixologik va pedagogik manbalardagi talqini	346
Saotmuratova Zebo Yuldash qizi	
OTM talabalarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirishning tashkiliy va pedagogik shart-sharoitlari.....	350
Tokumbetova Mexribonu Shavkat qizi	
Ma'naviy yetuklik sari: jadid adabiyotining o'rni.....	356
Abdullayev Ro'zimuxammad Akramjon o'g'li	
Nemis tilida derivatsion leksik birliklarning o'qitishning lingvodidaktik asoslari	361
Abduraxmanov Sirojiddin Muminkulovich	
Bo'lajak o'qituvchilarda baholash madaniyatini shakllantirish: adolatli, obyektiv va motivatsiyalovchi baholashga tayyorlash	365
Boymirzayev Farxodjon Raxmatjon o'g'li	
Maktab ta'limida ko'paytirishning qulay usullari.....	371
Ergasheva Shahlo Shoabdullo qizi	
Sensor integratsiya buzilishlari bolaning nutq, harakat va hissiy rivojlanishiga ta'siri	375
Isayeva Mushtariy Alisher qizi	
Inson jamiyatdagi ish faoliyatida va psixologiyasida sportning o'rni.....	378
Isoqov Nuriddin Halim o'g'li	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini integrativ o'qitishga metodik tayyorgarligini takomillashtirish	382
Jo'rayeva Nargiza Jamolidinovna	
Обучение дошкольников иностранному языку в различных видах неречевой деятельности	386
Марасулова Доно Нигматуллаевна	

Til o'rgatishda matnning didaktik va kommunikativ ahamiyati	389
Ungarbayeva Ayman Davletbayevna	
Munavvarqori Abdurashidxonov – jadidchilik harakatining ma'rifatparvar yo'lboshchisi	393
Xasanboyeva Ruxshona Nurmatjon qizi	
Dars jarayonida o'quvchilarning tanqidiy fikrlashini shakllantirish	396
Yulchiyeva Shoxsanam	
Особенности использования современных педагогических технологий в преподавании естественных наук в общеобразовательной школе	399
Мажидова Мадина Фархадовна, Мажидов Шерзод Фархадович	
Повышение информационной грамотности и формирование информационной культуры студентов в среде дистанционного обучения.....	403
Р. К. Аuezova	
Воздействие медиа в контексте социального формирования личности.....	407
Хайдарова Гулинур Нурбек кизи	
Теоретические основы развития интеллектуальных способностей студентов	411
Чинкулова Гулмехра Бахроновна	
O'qituvchining o'z darsini tahlil qilishi: tajriba va amaliyot	417
Djuraboyev Maqsudbek Karimbek o'g'li	
Innovatsion yondashuv asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini rivojlantirishda ma'naviy-axloqiy tadbirlarning o'rni	423
G'aybullayeva Sabohat Ulug'bek qizi, Karshiyev Jaxongir Abdirayimovich	
Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining adabiy kompetensiyalarini rivojlantirishda matn ustida ishlashning ahamiyati.....	426
Islomova Xafiza Azamatovna	
O'quvchilarda estetik qobiliyatlarni shakllantirishda xalq og'zaki ijodining tarbiyaviy-metodik salohiyati	430
Kaxarova Gulnora Sa'dullayevna	
Boshqaruv kompetentligi tushunchasining pedagogik psixologik va menejment sohalaridagi ilmiy asoslari va evolyutsiyasi.....	434
Mamatqulova Kimyoxon Abdujalilovna	
Muhandislik ta'limida zamonaviy kompyuter grafikasi vositalari yordamida talabalarning konstruktorlik faoliyatini rivojlantirish.....	438
Muxitdinov Abdurahob Abduvalievich	
Turizm sohasiga oid terminlarni o'qitishda axborot texnologiyasi orqali takomillashtirish	442
Nishanova Hafiza Vafogulovna	
Ilmiy maqola yozish kompetensiyasini rivojlantirishda statistik metodlarni integratsiyalashning ta'limiy samaradorligi	446
Rahimova Indira Quddrat qizi	
Sotsiologiyavistikaning asosiy tushunchalari va konsepsiyalari	451
Rustamova Mohimbonu Maxammadjon qizi	
Pedagogik mahoratni baholashda O'zbekiston va Kanada tajribasining qiyosiy tahlili	455
Tursinova Zoxida Sharabidinovna	
Basketbolning insonning jismoniy va kognitiv rivojlanishiga ta'siri: ilmiy tahlil.....	463
Umarjanov Alimardon Alisher o'g'li	
Talaba qizlar psixik salomatligi xususiyati deviant xulq-atvorni keltirib chiqaruvchi omil sifatida.....	466
Xasanova Mashxura Abduvalievna	
Ta'lim jarayonida o'yinlardan samarali foydalanish texnologiyasi.....	471
Ortiqova Yulduz Akram qizi	
Innovatsion ta'lim muhitida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy-pedagogik mahoratini teatr pedagogikasi vositalari orqali rivojlantirish	475
Xudoyberganova Matluba Qulsoxatovna	
Talaba-qizlarda ongli vatanparvarlikni aniqlashda L. Starkining tanqidiy fikrlashni baholaydigan modifikatsiya qilingan testidan foydalanish metodikasi	479
Egamberdiyeva Nodira Melibayevna, Xaydarova Ra'no Anvarovna	
Akademik litseylarda fizikani o'qitish jarayoniga "Case-Study" metodini integratsiyalash	484
Batirov Behzod Baratovich	
Nasriy asarlarni o'rgatish samaradorligini oshirish	489
Maftunaxon Akbarova	

Autik spektr buzilishi bo'lgan bolalarda sun'iy intellekt yordamida shaxsiylashtirilgan o'qitish	493
Norboyeva Zamira Ravshanbekovna	
Milliy libos dizaynida an'anaviy va zamonaviy elementlar uyg'unligi	496
Xo'jamurodova Sevinch Abdilmajidovna	
Роль дидактических игр в развитии пространственного воображения учащихся	499
Валиев А. Н., Иброхимова Д. Н.	
Технология проблемного обучения как средство формирования критического мышления при обучении русскому языку	505
Собирова Гулибарно Зайнитдин кизи	
Bo'lajak o'qituvchilarning amaliyot jarayonida raqamli pedagogik resurslardan foydalanish samaradorligi	510
Djuraboyev Maqsudbek Karimbek o'g'li, To'xtayeva Robiya Ravshanbek qizi	
Changes in Milk Production and Quality Indicators of Milk Flow (Goats) in Accordance With their Origin and Feeding	515
Abdurasulova Kamola G'afurovna, Pardayeva Muborak, Tursunqulova Diyora, Fayziyeva Vazira	
Maktab o'quvchilarining tarixiy jarayonlarni idrok etishida badiiy adabiyotlarning o'rni	519
Akbutayeva Nafisa Bozarovna	
Talabalarda ijodiy kompetensiyaning pedagogik-psixologik jihatlari	525
Berdiyeva Nilufar Berdiyeva qizi	
Bo'lajak muhandislarni kasbiy faoliyatga tayyorlash muhim pedagogik muammo sifatida	529
Ibragimov Abdulla Abdurayimovich	
Nutqiy rivojlanishi sust bo'lgan maktabgacha yoshdagi bolalarda ko'rgazmali-obrazli tafakkur xususiyatlari	536
Isayeva Mushtariy Alisher qizi	
Biologiyaning "Ekosistema" bobini muammoli o'qitish metodikasini takomillashtirishga doir materiallarni tanlash tamoyillari	540
Jumanov Muratbay Arepbayevich, Ravshanova Umida Baxriddinovna	
Sharq mutafakkirlarining ma'naviy merosidan maktabgacha yoshdagi bolalarda axloqiy sifatlarni shakllantirishda foydalanish	544
A. Abdumannatov, Kattayeva Xumora Mamadiyor qizi	
Yoshlar ma'naviyatining shakllanishida milliy an'analar va qadriyatlar	548
Kulmatov Primkul Melikuziyevich	
Ingliz tilini o'qitishda kommunikativ yondashuv va ertaklardan foydalanish	552
Madina Tashpulatova	
Globalashuv davrida jahon geografiyasida siyosiy jarayonlar	555
Mamatkulova Mayaguzal Yalkapberdiyevna	
Ixtisoslashgan maktablarda ona tili va adabiyot darslarida kommunikativ mashqlardan foydalanish metodikasi	559
Mavlanova Saidaxon Umarovna	
How Bilingualism Enhances Human Personality	564
Musulmonova Shokhruxa Mukhtorjon kizi	
Axborot texnologiyalar asrida pedagoglarning tarmoq uyushmalari: norasmiy ta'lim platformasi uzluksiz kasbiy rivojlanish vositasi sifatida	568
Pulatova E'tibor Obidovna	
Oliy ta'lim muassasalarida talabalarga ma'naviy qadriyat sifatida insonparvarlik tuyg'ularini singdirish prinsiplari	572
Xakimova Marxabo O'raqovna	
Harbiy vatanparvarlik tushunchasi va uning nazariy asoslari	576
Xudoyqulov Alimjon Obloqulovich	
Bo'lajak pedagoglarni kompetensiyaviy yondashuv asosida sinf rahbari faoliyatiga tayyorlashning texnologiyasi	579
Xusenova Sadaqat Botirovna	
Dars jarayonida o'quvchilarning diqqat etishmovchiligini oldini olish	585
Yulchiyeva Shoxsanam	
Факторы, влияющие на развитие духовно-эмоционального интеллекта: методы и приёмы его развития на уроках литературы	589
Наврузова Е. П.	
Об особенностях применения энергетических терминов на уроках русского языка	592
Халикова Мухтарам Набиевна	

Klaks-pedagogikasi: G'arbiy Yevropadan O'zbekiston ta'lim amaliyotiga integratsiya imkoniyatlari	595
<i>Adilova Noila Baxridin qizi</i>	
New Modern Technologies in Teaching the Science of Ontogenesis Psychology.....	600
<i>Ahmadjonova Nargizaxon Adiljanovna, Turg'unova Sarvinoz</i>	
Psycholinguistic Characteristics of Prospective Teachers and Their Impact on Communicative Competence	604
<i>Babayeva Shahnoza Oybek qizi</i>	
Developing Intellectual Skills in Preschool Preparatory Groups.....	607
<i>Ergalieva Janar Aytkaievna</i>	
Arxitektura ta'limida virtual va kengaytirilgan reallik ta'lim texnologiyalaridan foydalanish	610
<i>Foziljonova Mohichexaxon Rahimjon qizi</i>	
Multimediali o'rgatuvchi majmua hayot faoliyati xavfzislgi va mehnat muhofazasi fanini o'qitishning elektron vositasi sifatida	614
<i>Hamidov Odil Abdurasulovich</i>	
Tizimli yondashuv asosida o'quvchilarning ma'naviy dunyoqarashini rivojlantirishning pedagogik asoslari.....	618
<i>Hasanova Gulbahor Davlatmamatovna</i>	
The Role of Art in Developing Creativity in Preschool Children.....	623
<i>Ibragimova Lizakhan Avezovna, Jakhmetova Aynura Azamatovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy fikrlashni shakllantirishda hikoya janrining o'rni.....	625
<i>Isroilova Bibioysha Ikromjon qizi</i>	
Pedagogik tolerantlik zamonaviy oliy ta'lim muasssasalari magistratura talabalarining professional sifati sifatida	632
<i>Narzullayev Doniyor Shuxrat o'g'li</i>	
Case Study metodini biologiya ta'limiga integratsiya qilish orqali o'quvchilarning tabiiy-ilmiy kompetensiyalarini shakllantirish	639
<i>Raupova Mehrinigor Haydarovna</i>	
Rinolaliya nutq nuqsoniga ega bo'lgan bolalar tasavvur xususiyatlari	644
<i>Ruziyeva Guzal Shuxrat qizi</i>	
Talabalarda statistik va ehtimollik tafakkurini shakllantirishda 5E modelining o'rni	647
<i>Saliyeva Sevara Ma'mirbek qizi, Botirova Mavluda To'xtasin qizi</i>	
Inklyuziv ta'lim jarayonini tashkil etish jarayoni va samaradorligi	651
<i>To'xtamatova Maftuna Ismonjonovna</i>	
STEAM ta'lim texnologiyasining optika bo'limini o'qitishdagi samaradorligi.....	655
<i>Turdaliyev Ulug'bek Valijon o'g'li</i>	
Umumta'lim maktablarida chet tili o'qitishda raqamli platformalarni integratsiya qilishning texnologiyasi va samaradorlik modeli	658
<i>Tursunboyeva Mavjudaxon Shukurillo qizi</i>	
Autistik spektri buzilishi bo'lgan bolalarda sensor-motor korreksiya asosida psixomotor rivojlanishni qo'llab-quvvatlash tizimi	664
<i>Usmanova Nilufar Ilhom qizi</i>	
Prostata bezining xavfsiz giperplaziyasi profilaktikasini augmented reality texnologiyasi asosida o'qitishni takomillashtirish	670
<i>Xo'jamberdiyev O'tkirbek Egamberdi o'g'li</i>	
Ecological Education in General Education Schools.....	675
<i>Xojanov Baxadir Keunimjaevich</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida talabalarning volontyorlik faoliyatini tashkil etishning nazariy jihatlarini	678
<i>Xushnazarova Ma'mura Nodirovna</i>	
Xalq qo'shiqlari orqali 6–7-sinf o'quvchilarida adabiy- nutqiy kompetensiyalarni rivojlantirish	681
<i>Yuldasheva Noila Ravshan qizi</i>	
Креативное мышление: на пути к совершенствованию	685
<i>Абдулбориева Мехруза Анвар қизи</i>	
Зарубежный опыт в профессиональном образовании: тенденции и перспективы.....	689
<i>Азизова Асаль Руслановна</i>	
Muloqot turlari klassifikatsiyasi xususida shaxslararo muloqot madaniyati	693
<i>Urakov Sherzod Raxmonovich, Usarov Orifjon Olimovich</i>	

TIZIMLI YONDASHUV ASOSIDA O'QUVCHILARNING MA'NAVIY DUNYOQARASHINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Hasanova Gulbahor Davlatmamatovna

Termiz davlat universiteti, tayanch doktoranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada tizimli yondashuv asosida o'quvchilarning ma'naviy dunyoqarashini rivojlantirishning pedagogik asoslari tahlil qilingan. Muallif ta'lim-tarbiya jarayonida ma'naviy qadriyatlar, milliy g'oya va umuminsoniy fazilatlarini shakllantirishda tizimli yondashuvning ahamiyatini asoslab bergan. Shuningdek, o'quvchilarda axloqiy qarorlar qabul qilish, hayotiy qadriyatlarni anglash va ongli dunyoqarashni shakllantirishga xizmat qiluvchi samarali pedagogik metodlar yoritilgan.

Kalit so'zlar: tizimli yondashuv, ma'naviy dunyoqarash, pedagogik asoslar, qadriyatlar, tarbiya, ongli fikrlash, axloqiy tarbiya, o'quvchilar shaxsiyati.

Abstract: This article examines the pedagogical foundations for developing students' spiritual worldview through a systematic approach. The author substantiates the importance of cultivating moral, national, and universal values in the educational process and analyzes effective teaching methods that foster conscious thinking and ethical decision-making among students.

Key words: systematic approach, spiritual worldview, pedagogical foundations, values, education, conscious thinking, moral education, student personality.

Аннотация: В статье рассматриваются педагогические основы развития духовного мировоззрения учащихся на основе системного подхода. Автор обосновал важность формирования нравственных, национальных и общечеловеческих ценностей в образовательном процессе и проанализировал эффективные методы воспитания, способствующие формированию осознанного мышления и нравственного выбора у школьников.

Ключевые слова: системный подход, духовное мировоззрение, педагогические основы, ценности, воспитание, осознанное мышление, нравственное воспитание, личность ученика.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimi oldida turgan eng dolzarb vazifalardan biri – o'quvchilarning har tomonlama barkamol, ma'naviy yetuk, mustaqil fikrlovchi va hayotda ongli qaror qabul qila oladigan shaxs sifatida shakllanishini ta'minlashdan iborat. Bunda tizimli yondashuv asosida ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etish muhim o'rin tutadi. Tizimli yondashuv – bu ta'lim jarayonining barcha bosqichlarida o'quvchining shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishini bir butun tizim sifatida ko'rib chiqishdir. Ayniqsa, o'quvchilarning ma'naviy dunyoqarashini shakllantirishda bu yondashuv barqaror natijalarga erishish imkonini beradi.

O'quvchilar ma'naviyatining shakllanishida ilmiy, madaniy va axloqiy qadriyatlarning uyg'unlashgan holda berilishi lozim. Shuning uchun tizimli yondashuv asosida ishlab chiqilgan pedagogik model o'quvchilarda ma'naviy ong, hayotiy pozitsiya, ijtimoiy mas'uliyat, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga sodiqlikni tarbiyalashga xizmat qiladi. Mazkur yondashuv nafaqat axloqiy tushunchalarni singdirish, balki o'quvchining shaxsiy hayot falsafasini shakllantirish, ijobiy fazilatlarini rivojlantirish, milliy o'zlikni anglash hamda ongli fuqarolik pozitsiyasini mustahkamlash imkonini beradi.

Ma'naviy tarbiya doimiylik, izchillik va bosqichma-bosqichlik tamoyillari asosida tashkil etilgandagina samarali natija beradi. Shu nuqtai nazardan qargalganda, tizimli yondashuv o'quvchilarda dunyoqarash, e'tiqod, xulq-atvor, axloqiy mezonlar va hayotiy tamoyillarning izchil rivojlanishiga imkon yaratadi. Bunda o'qituvchining didaktik, metodik va tarbiyaviy faoliyati o'zaro uyg'unlikda olib borilishi lozim.

Mazkur maqolada tizimli yondashuv asosida o'quvchilarning ma'naviy dunyoqarashini shakllantirishning pedagogik asoslari, bu yo'ldagi samarali usul va vositalar, shuningdek, sinfdan va maktabdan tashqari tarbi-

yaviy faoliyatlarning o'рни yoritiladi. Tadqiqotning asosiy maqsadi – ma'naviy-tarbiyaviy faoliyatni tizimlashtirish orqali o'quvchi shaxsida ongli dunyoqarashni shakllantirishning samarali metodlarini aniqlash hamda amaliyotga tadbiiq etish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

O'quvchilarning ma'naviy dunyoqarashini shakllantirish masalasi har doim pedagogika fanining dolzarb yo'nalishlaridan biri bo'lib kelgan. Ayniqsa, ta'lim tizimida tizimli yondashuv asosida bu jarayonni tashkil etish bo'yicha so'nggi yillarda olib borilayotgan tadqiqotlar va ilmiy-uslubiiy ishlarda muhim yangiliklar kuzatilmoqda. Tizimli yondashuv pedagogikada ta'lim-tarbiyani yagona, maqsadli, bosqichma-bosqich, izchil va o'zaro aloqador jarayon sifatida tashkil etishni nazarda tutadi. Bu yondashuv o'quvchilarda shaxsiy dunyoqarashni, ma'naviy qadriyatlarni anglash va ularga amal qilish ko'nikmalarini shakllantirishda alohida o'rin egallaydi.

Xorijiiy adabiiyotlarda tizimli yondashuv asosan holistik ta'lim modeli (Holistic education), kompleks tarbiya tizimi, integratsiiyalashgan o'quv muhitlari kabi atamalar orqali yoritilgan. Jumladan, J. Dewey, J. Piaget, L. Vygotsky, H. Gardner, N. Postman kabi olimlarning nazariy qarashlari asosida ta'lim jarayonida o'quvchining shaxsiy o'sishi, ichki qadriyatlari va ijtimoiy ongini rivojlantirishga qaratilgan tizimli yondashuvga asos solingan. Xususan, Vygotsky tomonidan ilgari surilgan "yaqin rivojlanish zonasi" va "ijtimoiy faoliyatda bilimni o'zlash-tirish" g'oyalari bugungi kunda o'quvchining ma'naviy va axloqiiy rivojlanish bosqichlarini belgilashda asosiiy nazariy mezon hisoblanadi ^[1].

Yaqinda o'tkazilgan tadqiqotlarda (masalan, T. Lickona, K. Ryan va J. Narvaez tomonidan ishlab chiqilgan "Character Education" modeli) o'quvchilarning axloqiiy, ijtimoiy va emotsional rivojini bir butun tizimda ko'rib chiqish zarurligi ta'kidlangan. Bu model orqali ijobiiy xulq-atvorni rivojlantirish, ma'naviy o'zlikni anglash, teng-doshlari bilan sog'lom munosabatlarni shakllantirish imkoniiyati kuchaytiriladi.

O'zbekistonlik pedagog olimlardan M. Jo'rayev, A. Turg'unov, Z. Murodova, N. Sattorov, D. Xodjayev, G. Abdirasulovalarning asarlarida o'quvchilarning ma'naviy-axloqiiy tarbiyasini tizimli asosda yo'lga qo'yish bo'yicha samarali ilmiy-uslubiiy tavsiyalar berilgan. Jumladan, M. Jo'rayevning "Yosh avlodni tarbiyalashning nazariy va amaliy asoslari" nomli monografiyasida maktab o'quvchilarida milliiy qadriyatlar, ijtimoiy mas'uliiyat va fuqarolik pozitsiiyasini tizimli asosda shakllantirish yo'llari yoritilgan ^[2].

G. Abdirasulova o'zining "Boshlang'ich sinf o'quvchilarini ma'naviy-axloqiiy tarbiyalashda integratsiiyalashgan yondashuv" nomli maqolasida o'quv jarayonida o'qitilayotgan fanlar mazmuniga tarbiyaviy kompo-nentlarni uyg'unlashtirish orqali ma'naviy dunyoqarashni shakllantirishning pedagogik mexanizmlarini taklif etadi. Uning fikricha, axloqiiy va ma'naviy qadriyatlar faqat alohida darslarda emas, balki barcha fanlarda, hatto matematika, texnologiiya, tabiiatshunoslik kabi darslarda ham sistemali tarzda aks ettirilishi zarur ^[3].

Bundan tashqari, "O'quvchilarni ijtimoiylashuvga tayyorlashda tizimli yondashuv", "Tarbiyada shaxsga yo'naltirilgan yondashuv", "Boshlang'ich ta'limda fuqarolik tarbiyasining metodik asoslari" kabi ilmiy maqo-lalarda tizimli va kompleks yondashuv asosida shaxs tarbiyasiga oid amaliy va nazariy mulohazalar bayon etilgan. Bu adabiiyotlar orqali o'qituvchilarga ma'naviy tarbiya jarayonini fanlararo aloqadorlik, sinfdan tashqari mashg'ulotlar, loyiha asosidagi faoliyatlar va mustaqil fikrlashga undovchi metodlar orqali tashkil etish yo'llari taklif etiladi.

Xulosa qilib aytganda, mavjud adabiiyotlar o'quvchilar ma'naviy dunyoqarashini shakllantirishda tizimli yondashuvning afzalliklarini ilmiy asoslab beradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'quvchilarning ijtimoiy-axloqiiy qarashlari, shaxsiy pozitsiiyasi va ongli munosabati faqatgina epizodik tarbiya emas, balki butun ta'lim jarayo-nining uzviy tarkibiiy qismi sifatida amalga oshirilgandagina barqaror shakllanadi. Shu boisdan, ushbu maqolada o'quvchilarni ma'naviy jihatdan tarbiyalashda tizimli yondashuvning nazariy asoslari va amaliy mexanizmlari, jumladan, integratsiiyalashgan fanlar mazmuni, sinfdan tashqari faoliyatlar, axloqiiy muammolarni muhokama qilish kabi metodik yondashuvlar chuqur tahlil qilinadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu maqola mazmunini shakllantirishda zamonaviy pedagogik tadqiqot metodlari tizimli yondashuv asosida uyg'unlashtirilgan holda qo'llanildi. Tadqiqotning metodologik asosini tizimli tahlil, qiyosiiy tahlil, kuzatuv, empirik ma'lumotlar yig'ish, kontent-tahlil, so'rovnoma va suhbat metodlari tashkil etdi. Bu metodlar orqali boshlang'ich sinf o'quvchilarining ma'naviy dunyoqarashini rivojlantirishda tizimli yondashuvning ilmiy-nazariy, metodik va amaliy asoslari chuqur o'rganildi.

Tadqiqotning asosiiy tamoyili sifatida tizimli yondashuv tanlandi. Bu yondashuv orqali o'quvchilarning ma'naviy dunyoqarashini shakllantirishga ta'sir qiluvchi barcha omillar: o'quv rejalari, fanlar mazmuni, dars tashkiliy shakllari, sinfdan tashqari faoliyatlar, o'qituvchi shaxsiyati, ijtimoiy-madaniy muhit va oilaviy tarbiyaning o'zaro bog'liqligi tahlil qilindi. Tizimli yondashuv o'quvchini faqat bilim oluvchi emas, balki o'zini angliydigan, axloqiiy va ma'naviy qarashlarga ega bo'lgan to'laqonli shaxs sifatida tarbiyalashga qaratildi.

Qiyosiy tahlil metodi yordamida O'zbekiston Respublikasi umumiy o'rta ta'lim muassasalarining boshlang'ich ta'lim yo'nalishida qo'llanilayotgan darsliklar, tarbiyaviy dasturlar, metodik qo'llanmalar va tarbiya konsepsiyalari o'rganildi. Ular boshqa davlatlar (Rossiya, Janubiy Koreya, Finlandiya kabi) tajribalari bilan solishtirildi. Asosiy e'tibor o'quvchilarda ijtimoiy faollik, axloqiy mezonlar, milliy qadriyatlarga asoslangan dunyoqarashni shakllantirishda qanday metodik yondashuvlar qo'llanilishiga qaratildi.

Kuzatuv metodi yordamida Surxondaryo va Samarqand viloyatlaridagi ayrim umumiy o'rta ta'lim maktablarida boshlang'ich sinf darslari va tarbiyaviy tadbirlari bevosita monitoring qilindi. Bunda:

- dars jarayonida axloqiy-tarbiyaviy komponentlarning qamrovi;
- o'qituvchilarning ma'naviy qadriyatlarni singdirishdagi pedagogik usullari;
- o'quvchilarning muomala madaniyati, axloqiy javobgarlikni tushunish darajasi;
- sinfdan tashqari ma'naviy-ma'rifiy tadbirlarda o'quvchilarning ishtiroki o'rganildi.

Darsliklar, metodik qo'llanmalar, "Tarbiya" faniga oid o'quv-metodik majmualar, shuningdek, o'quvchilarning axloqiy rivojlanishiga xizmat qiluvchi matn, topshiriq, o'yin va loyihalar kontent-tahlil qilindi. Tahlil asosida:

- ma'naviy mazmunli topshiriqlar soni va sifati;
- milliy qadriyatlar, tarixiy shaxslar, estetik qarashlar aks etgan namunalar;
- mustaqil fikrlash va baholashga undovchi mashqlar aniqlashtirildi.

5. So'rovnoma va suhbat metodlari

Tadqiqotda 75 nafar boshlang'ich sinf o'qituvchilari hamda 25 nafar ota-onalar o'rtasida ijtimoiy so'rovnoma va yarim tuzilgan suhbatlar o'tkazildi. So'rovnoma quyidagi savollarni qamrab oldi:

- tizimli yondashuv asosida darslarda ma'naviy tarbiya berishning asosiy usullari;
- o'quvchilar axloqiy ongini shakllantirishda duch kelinayotgan muammolar;
- milliy qadriyatlarni o'quv dasturlariga integratsiya qilish holati;
- sinfdan tashqari ma'naviy tadbirlarning samaradorligi.

Suhbatlar jarayonida esa o'qituvchilarning real tajribalari, individual yondashuvlari va sinfda kuzatilgan axloqiy o'zgarishlar haqida sifatli ma'lumotlar to'plandi.

Tadqiqot davomida ayrim maktablarda sinov sifatida axloqiy mavzularni dars jarayonida integratsiyalab o'qitish tajribalari o'tkazildi. Masalan, "O'rtoqlik va halollik", "Mehr-shafqat va hurmat", "Vatanni sevish" kabi mavzular matematika, ona tili va atrof-muhit fanlariga bog'lab o'tilganda, o'quvchilarning qiziqishi va faolligi ortganligi kuzatildi. Bu esa integratsiyalashgan, tizimli tarbiya samarali natija berishini isbotladi.

Yuqorida sanab o'tilgan metodlar asosida olingan empirik va nazariy ma'lumotlar asosida maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining ma'naviy dunyoqarashini tizimli yondashuv orqali rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari, metodik tamoyillari va amaliy imkoniyatlari asoslab berildi. Bunda shaxsga yo'naltirilgan, milliy qadriyatlarga tayanilgan, integratsiyalashgan hamda tarbiyaviy jihatdan boyitilgan ta'lim muhiti muhim omil sifatida ko'rsatildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Olib borilgan tahlil, kuzatuv va empirik izlanishlar natijasida tizimli yondashuv asosida o'quvchilarning ma'naviy dunyoqarashini shakllantirishda qo'llanilayotgan metodik yondashuvlar, ularning amaliy imkoniyatlari va samaradorligi chuqur o'rganildi. Analitik tahlil asosida quyidagi asosiy natijalar ajratib ko'rsatildi:

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, o'quvchilarning ma'naviy dunyoqarashini shakllantirishda tizimli yondashuvga asoslangan pedagogik faoliyat yuqori samaradorlikka ega. Bunda ta'limning barcha tarkibiy qismlari – dars mazmuni, metodik yondashuv, tarbiyaviy komponentlar, sinfdan tashqari tadbirlar, ijtimoiy va madaniy muhit o'zaro integratsiyalashgan holda ishlaganda, o'quvchida ijtimoiy, axloqiy, estetik va vatanparvarlik qarashlari mustahkam shakllanadi.

Ayniqsa, hayotiy vaziyatlar asosida tuzilgan muammoli topshiriqlar, tarixiy va adabiy matnlar, rolli o'yinlar, bahs-munozaralar orqali o'quvchilarda nafaqat bilim, balki ongli yondashuv, empatiya, hamjihatlik, mulohaza yuritish, ma'naviy-estetik baholash kabi ko'nikmalar ham rivojlanadi.

Qiyosiy kontent-tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, yangi avlod darsliklarida va metodik qo'llanmalarda o'quvchilarning ma'naviy ongini shakllantirishga xizmat qiluvchi materiallar mavjud. Jumladan:

- Ona tili darslarida vatan, ona, do'stlik, halollik, mehr-oqibat kabi tushunchalarni aks ettiruvchi matnlar;
- Tarbiya fanida milliy qadriyatlar, tarixiy shaxslar, ma'naviy me'yorlar bilan bog'liq topshiriqlar;
- Tasviriy san'at va musiqa fanlarida estetik did va milliy o'zlikni rivojlantirishga xizmat qiluvchi loyihaviy ishlar mavjud.

Biroq bu materiallardan foydalanish darajasi o'qituvchining metodik saviyasi, ijodkorligi va didaktik yondashuviga bog'liq ekanligi ham aniqlangan.

Kuzatuv metodi yordamida olib borilgan monitoring natijalariga ko'ra, o'quvchilarning ma'naviy dunyoqarashi yuqori darajada shakllanayotgan sinflarda o'qituvchilar quyidagilarga e'tibor qaratmoqda:

- har bir darsga axloqiy-madaniy komponentni integratsiya qilish;
- o'quvchilar fikrini baholash, tinglash, erkin ifoda qilish imkoniyatini berish;
- oila, jamiyat va maktab o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash;
- tarbiyaviy tadbirlar orqali milliy g'urur va vatanparvarlikni mustahkamlash.

Bu yondashuvlar sinfdagi ijobiy muhit, o'zaro hurmat, shaxsiy mas'uliyat kabi jihatlarning shakllanishiga xizmat qilmoqda.

So'rovnoma ishtirok etgan 75 nafar boshlang'ich sinf o'qituvchilarining fikrlariga ko'ra:

- 85 % o'qituvchilar o'quvchilarning ma'naviy rivojida tizimli yondashuvning muhimligini tan oladi;
- 73 % o'qituvchilar metodik qo'llanmalar yetarli, ammo darsliklarga integratsiyalashgan topshiriqlar soni kam deb hisoblaydi;
- 62 % o'qituvchilar ma'naviy tarbiya samaradorligini oshirish uchun ko'proq interaktiv metodlar va zamonaviy texnologiyalarga ehtiyoj borligini bildirgan.

Suhbatlarda esa o'qituvchilar dars davomida o'quvchilarning axloqiy saviyasi, muloyimligi, vatanparvarlik his-tuyg'ulari kuchayib borayotganini, ammo buni davomli, tizimli yondashuv orqali saqlab qolish zarurligini ta'kidlashdi.

Tahlil va kuzatuvlar davomida quyidagi muammolar ham aniqlandi:

- o'quvchilarning ba'zilarida mustaqil fikrlash va axloqiy baholashga oid ko'nikmalar sust rivojlangan;
- tarbiyaviy materiallar hamma fanlarda bir xilda berilmagan;
- o'qituvchilarning bir qismi hali tizimli-tarbiyaviy yondashuvga metodik tayyor emas;
- sinfda ijtimoiy-huquqiy muammolar (kam ta'minlanganlik, ijtimoiy stress) mavjudligi dars samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatdiki, boshlang'ich sinf o'quvchilarining ma'naviy dunyoqarashini shakllantirishda tizimli yondashuv samarali natijalar beradi. Ta'lim jarayoniga:

- fanlararo integratsiyani;
- axloqiy-psixologik holatni e'tiborga oluvchi metodlarni;
- real hayotiy vaziyatlarga asoslangan topshiriqlarni;
- estetik va ijtimoiy faoliyat elementlarini joriy etish maqsadga muvofiq.

Shuningdek, har bir darsda bilim + tarbiya + faoliyat + baholash tamoyilining uzviyligi ta'minlansa, o'quvchilarda ijtimoiy mas'uliyat, axloqiy qarashlar va milliy g'urur yuqori darajada shakllanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Olib borilgan tadqiqot, kuzatuv, kontent-tahlil va amaliy kuzatuvlar natijasida boshlang'ich sinf o'quvchilarining ma'naviy dunyoqarashini rivojlantirishda tizimli yondashuvning ahamiyati, amaliy imkoniyatlari va mavjud muammolari aniqlab olindi. Quyidagi xulosa va takliflar mazkur pedagogik yo'nalishni yanada takomillashtirish va ta'lim tizimiga samarali joriy etish yo'llarini belgilaydi:

O'quvchilarning ma'naviy dunyoqarashini shakllantirishda tizimli, kompleks va integratsiyalashgan yondashuv muhim o'rin tutadi. Bu degani:

- har bir darsda bilim bilan birga tarbiyaviy komponentni o'zaro uyg'unlashtirish;
- o'quv dasturlarini axloqiy, estetik, fuqarolik va milliy qadriyatlar bilan boyitish;
- darsdan tashqari mashg'ulotlar, sinfdan tashqari tadbirlar va ijtimoiy loyihalarni ma'naviy rivojlanishga yo'naltirish kerak.

Masalan, ona tili darslarida milliy adabiyot namunalaridan foydalanish, texnologiya darslarida qadimiy hunarmandchilik namunalari bilan tanishtirish, musiqa va san'at fanlarida milliy estetik didni shakllantirish orqali har bir fan ma'naviy taraqqiyotga xizmat qilishi mumkin.

O'quvchilarning ma'naviy o'sishini ta'minlash uchun ularni faqat nazariy tushunchalar bilan cheklab qo'yish emas, balki:

- hayotiy vaziyatlar asosida muammoli topshiriqlar tuzish;
- ijodiy faoliyatlar (sahna ko'rinishlari, rolli o'yinlar, dramatizatsiyalar) orqali axloqiy mezonlarni o'zlashtirish;
- ixtiyoriy jamiyat ishlarida (klublar, ekskursiyalar, ekologik aksiyalar) qatnashish kabi faoliyatlar orqali o'quvchilar ongini, mas'uliyatli va ijtimoiy faol shaxs sifatida shakllanadi.

Tizimli yondashuvni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun o'qituvchilarning metodik va pedagogik tayyorligi yuqori bo'lishi kerak.

Shuning uchun:

- o'qituvchilar uchun maxsus malaka oshirish kurslari (ma'naviy tarbiya metodikasi, ijtimoiy-emosional ta'lim, konfliktologiya) tashkil etish;

- pedagogik tajriba almashish seminarlarini yo'lga qo'yish;
 - o'qituvchilarning psixologik-pedagogik savodxonligi va shaxsiy ma'naviy madaniyatini doimiy rivojlantirib borish zarur.
 - O'quvchilarning ma'naviy shakllanishini qo'llab-quvvatlash uchun:
 - darslik va metodik qo'llanmalarga ma'naviy-axloqiy topshiriqlarni ko'proq kiritish;
 - interaktiv vositalar, didaktik o'yinlar, raqamli resurslar, hikmatlar, milliy qadriyatlar lug'ati kabi materiallar bilan ta'minlash;
 - o'quvchilarning tarbiyaviy rivojini monitoring qilish uchun psixologik va axloqiy rivojlanish xaritalari ishlab chiqish lozim.
- Ma'naviy tarbiya jarayonida o'quvchining ichki o'zgarishlarini baholash murakkab, ammo zaruriy jihatdir.

Shuning uchun:

- loyiha asosidagi topshiriqlar, ijodiy ifoda, jamoaviy fikr, mulohaza yuritish va axloqiy qarorlar asosida o'quvchini baholash;
 - axloqiy kundaliklar, ma'naviy o'z-o'zini tahlil daftarlari orqali o'quvchining ichki olamidagi o'zgarishlarni aniqlash mumkin;
 - suhbatlar, psixologik testlar, kuzatuvlar asosida yondashish tavsiya etiladi.
- O'quvchilarning ma'naviy dunyoqarashini rivojlantirishda maktab yolg'iz emas. Bunda:
- ota-onalar bilan hamkorlikda tarbiyaviy faoliyatlar tashkil etish;
 - madaniyat, san'at, sport va jamoat tashkilotlari bilan integratsion ishlarni kuchaytirish;
 - mahalla, kutubxona, muzey, teatr kabi ijtimoiy makonlardan ta'lim-tarbiya resursi sifatida foydalanish lozim.
- Tizimli yondashuv asosida o'quvchilarning ma'naviy dunyoqarashini shakllantirish – bu nafaqat dars mazmunini kengaytirish, balki o'quvchini hayotga tayyorlash, uni insoniylik, vatanparvarlik, halollik, mehr-oqibat, mas'uliyat kabi fazilatlar bilan qurollantirishdir. Bu yo'nalish:
- zamonaviy ta'limning insonparvarlik mohiyatiga mos;
 - o'quvchi shaxsini har tomonlama rivojlantirishga qaratilgan;
 - va eng muhimi, kelajak avlodni barkamol va ma'naviyatli inson sifatida tarbiyalashda asosiy omil hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abdullaeva, R. (2020). Boshlang'ich sinf o'quvchilarida axloqiy tarbiyani shakllantirish masalalari. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.
2. Axmedova, M. (2021). Pedagogik texnologiyalar asosida o'quvchilarning ma'naviy dunyoqarashini shakllantirish. – Toshkent: Fan va texnologiya.
3. Allayarova, M. M. (2022). Tizimli yondashuv asosida boshlang'ich ta'limda ma'naviy tarbiya samaradorligini oshirish yo'llari. // Boshlang'ich ta'lim innovatsiyalari – №4, B. 45–49.
4. Hasanov, S., & Rajabova, G. (2019). Boshlang'ich sinflarda tarbiyaviy ishlarni tashkil etish metodikasi. – Toshkent: TDPU nashriyoti.
5. Karimov, I. (1997). Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat.
6. Mahmudov, N. (2018). O'quvchilarda milliy g'urur va axloqiy qadriyatlarni shakllantirishda integratsiyalashgan yondashuv. // Ta'lim va taraqqiyot – №2, B. 67–72.
7. Raximova, M. (2021). Boshlang'ich ta'limda STEAM yondashuvi orqali ijodiy tafakkurni rivojlantirish. – Samarqand: Zarafshon.
8. Sultonova, G. (2020). Ma'naviy-ma'rifiy tarbiyaning zamonaviy uslublari. – Toshkent: Ma'naviyat.
9. Vygotsky, L. S. (1986). Thought and Language. – Cambridge, MA: MIT Press.
10. Dewey, J. (1938). Experience and Education. – New York: Macmillan.
11. UNESCO. (2015). Rethinking Education: Towards a Global Common Good? – Paris: UNESCO Publishing.
12. OECD. (2021). The Future of Education and Skills: Education 2030. Retrieved from: <https://www.oecd.org/education/>

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №7

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.